

УДК 332.1:658.8

**ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВИХ
СИСТЕМ**

Комірна В.В. Ганжела І.П.

Для забезпечення сталого розвитку регіонів України в цілому та становлення їх інноваційного потенціалу зокрема надзвичайно важливою проблемою є розробка нових методів формування й розвитку цього потенціалу, які повинні відповідати завданням соціально-економічних перетворень на сучасному етапі, а також спрямовувати свою дію на подолання диспропорцій інноваційного розвитку за регіонами.

Постановка проблеми. Перехід процесу формування й становлення інноваційного потенціалу регіону на якісно новий рівень передбачає необхідність опанування цілим комплексом питань, що пов'язані виявленими нами в ході аналізу відмінностями часткових потенціалів у кожному регіоні. Тому виникає необхідність у побудові комплексного механізму формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу з метою вибору для кожної з груп регіонів (з низьким, середнім і високим рівнями сформованого інноваційного потенціалу) найефективніших інструментів і заходів, що дозволять максимально підтримати ефективність використання інноваційного потенціалу регіонів України. Насамперед такий механізм повинен визначити досягнення пріоритетних цілей розвитку інноваційного потенціалу в регіонах та етапи формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукову базу дослідження процесів формування конкурентних переваг становлять численні праці відомих вітчизняних і зарубіжних учених у кількох напрямках. Так, у роботах Д. Рікардо, А. Маршалла, Дж. Кейнса, Д. Л. Медоуз, Т. М. Перріс, Н. Ф. Реймерса, Р. Стіверза, О. Д. Урсула, Дж. М. Хулса та інших закладено новітні форми й методи ведення конкурентної боротьби, обґрунтовано закономірності ринкової організації управління соціально-економічними процесами. Слід відзначити вагомі здобутки в дослідженні різнопланових теоретичних і практичних проблем щодо формування регіональної економічної політики, управління регіональним розвитком в умовах невизначеності та її впливу на стан економічної, демографічної, екологічної безпеки регіонів, які представлені в наукових працях О. І. Амоші, О. М. Алімова, Б. В. Буркинського, В. О. Богомолова, Н. І. Верхоглядової, З. В. Герасимчука, О. Г. Гранберга, В. І. Дубницького, Я. А. Жаліло, М. З. Згуровського, А. Б. Кондрашихіна, С. О. Корецької, В. В. Микитенко, О. М. Невелєва,

Є. В. Хлобистова, О. В. Царенко, Л. Г. Чернюк, М. Г. Чумаченка, С. М. Шкарлета та інших.

Метою даної статті обґрунтувати зміст, елементи та важелі впливу механізму структурно-функціональної оптимізації на характер регіональної економічної політики в складі стимулювання інноваційної діяльності; забезпечення екологічної рівноваги.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах в Україні існує суттєва диференціація рівня інноваційного забезпечення конкурентоспроможності регіонів. Не всі регіони мають можливість для залучення у свою економіку інноваційних ресурсів. З огляду на це потрібно на державному рівні реалізовувати заходи для підтримки розвитку економіки, посилення інноваційного забезпечення й у цілому підвищення рівня конкурентоспроможності частини регіонів.

Під механізмом формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу будемо розуміти взаємозалежну, взаємодіючу сукупність процесів, методів та інструментів впливу на формування інноваційного потенціалу певної території з метою забезпечення досягнення конкурентоспроможного розвитку регіону. Оскільки формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу – це процес багатогранний і довготривалий, то, на нашу думку, його необхідно здійснювати поступово, етап за етапом.

Процес розвитку регіональної політики щодо становлення інноваційного потенціалу регіональної економічної системи передбачає такі етапи (рис. 1).

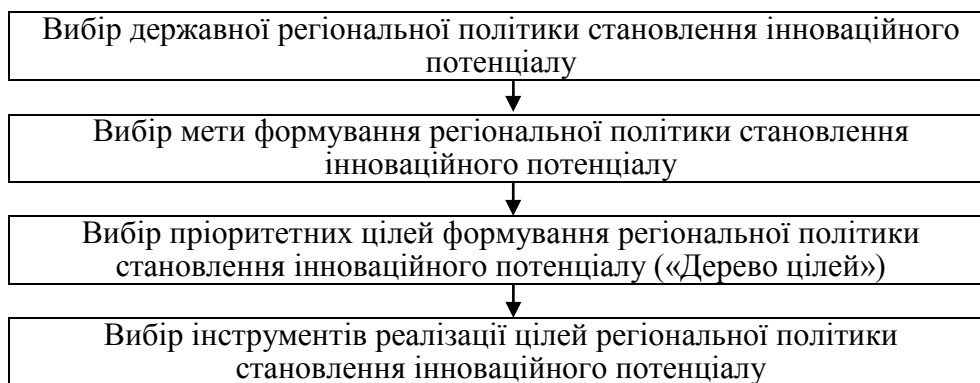

Рис. 1. Етапи добору елементного складу розвитку регіональної політики становлення інноваційного потенціалу РЕС

Перший етап формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу, на наш погляд, полягає у визначенні мети формування державної регіональної політики становлення інноваційного потенціалу. Метою розробки державної регіональної політики становлення інноваційного потенціалу є досягнення рівномірного збалансованого інноваційного розвитку регіонів України, створення умов для нарощення інноваційного

потенціалу та стимулювання активності інноваційних процесів у регіонах держави.

Під умовами нарощення інноваційного потенціалу необхідно розуміти спеціально організовані органами державної влади дії політичного, правового, соціального, фінансового або іншого характеру. Водночас ці органи державної влади повинні ставити перед собою й досягати таких цілей:

- зменшення ступеня диспропорцій у рівнях інноваційного розвитку регіонів;
- урахування індивідуальних особливостей розвитку регіонів, а відтак – розробки диференційованих підходів до інноваційної підтримки їх розвитку;
- стимулювання розвитку тих територій, які з певних причин не можуть працювати в режимі саморозвитку;
- створювати умови для виникнення й функціонування потенційних «точок росту», розвиток яких є значущим для всієї держави.

З цієї позиції механізм формування державної регіональної політики становлення інноваційного потенціалу повинен здійснюватися на основі принципу взаємоузгодженості розробки та реалізації заходів державної регіональної політики на кожному рівні управління, тобто однією з умов формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу є відповідність її як закономірностям розвитку конкретного регіону, так і держави в цілому.

Другий етап формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу полягає у визначенні й формуванні кінцевої мети розвитку території. Регіональна політика становлення інноваційного потенціалу має стати науковою і практичною основою становлення інноваційного потенціалу в регіоні та розроблятися з урахуванням унікальних особливостей регіону. Тому метою формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу в кожному регіоні повинен бути ефективний розвиток інноваційного потенціалу й нарощення внутрішніх резервів раціонального його використання.

Третій етап полягає у виборі пріоритетних цілей формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу. Визначення системи цілей становлення інноваційного потенціалу регіону пропонуємо здійснити на основі аналізу стану й динаміки становлення інноваційного потенціалу регіону за певний період. При розробці регіональної політики становлення інноваційного потенціалу, який повинен передбачати систему кількісних і якісних характеристик перспективного стану розвитку регіону, доцільно застосувати метод структуризації. Йдеться про створення такої системи цілей, яка б дозволила забезпечити розвиток інноваційної інфраструктури регіону й усунути значні міжрегіональні асиметрії в рівнях інноваційного потенціалу шляхом інкорпорування ресурсів регіону для вирішення проблем становлення інноваційного потенціалу в регіоні та його нарощування у майбутньому.

Така послідовність розв'язуваних проблем передбачає побудову «дерева цілей» формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу. Враховуючи проведені в аналітичному розділі роботи дослідження, у результаті яких було здійснено групування регіонів за рівнем використання інноваційного потенціалу та можливостями його реалізації в майбутньому, вважаємо за доцільне застосувати диференційований підхід до визначення пріоритетних напрямків їх розвитку. Слід відзначити, що пріоритетні напрямки формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу мають визначатися як такі, що здатні повною мірою відобразити особливості інноваційного розвитку кожного регіону держави. Кожен регіон держави повинен віднайти «точки росту», здатні в найближчій перспективі забезпечити його інноваційний розвиток.

Побудова «дерева цілей» формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу повинна здійснюватися на основі обраних критеріїв групування (залежно від рівня використання інноваційного потенціалу й можливостей його реалізації в регіонах), які представлені на рис. 2.

Рівень використання інноваційного потенціалу регіону	Високий	Регіональна політика використання можливостей реалізації ІПР VII	Регіональна політика нарощення можливостей реалізації ІПР м. Київ, Харківська обл. VIII	Регіональна політика збереження та підтримки ІПР IX
	Середній	Регіональна політика розвитку можливостей реалізації ІПР Дніпропетровська, Донецька, Львівська області IV	Регіональна політика нарощення ІПР на основу використання наявних інноваційних ресурсів V	Регіональна політика розвитку ІПР VI
	Низький	Регіональна політика формування ІПР АРК Крим, Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області, м. Севастополь I	Регіональна політика забезпечення ефективності використання ІПР Чернівецька область II	Регіональна політика підвищення ефективності використання ІПР Полтавська обл. III
		Низький	Середній	Високий

Рис. 2. Вибір типу регіональної політики становлення інноваційного потенціалу

Мета першого рівня полягає у формуванні регіональної політики становлення інноваційного потенціалу. Цілі другого рівня характеризують основні умови становлення інноваційного потенціалу на основі використання темпів його приросту й інтенсивності їх розвитку в регіоні. Цілі третього рівня визначають формування, нарощення, розвиток, збереження та підтримку цих заходів щодо оптимізації становлення інноваційного потенціалу регіону. Визначення цілей другого рівня здійснюється на базі загальних завдань і закономірностей соціально-економічного розвитку регіону. Виходячи з них, формуються основні напрямки становлення інноваційного потенціалу регіону, які підлягають реалізації як заходи регіональної політики становлення інноваційного потенціалу.

Таким чином, згідно з критеріями відбувся розподіл регіонів держави на 9 підгруп: I підгрупа – регіони з низьким рівнем використання ІПР і низьким рівнем його реалізації; II підгрупа – регіони з низьким рівнем використання ІПР і середнім рівнем можливостей його реалізації; III підгрупа – регіони з низьким рівнем використання ІПР і високим рівнем його реалізації; IV підгрупа – регіони з середнім рівнем використання ІПР і низьким рівнем можливостей його використання; V підгрупа – регіони з середнім рівнем використання ІПР і середнім рівнем можливостей його реалізації; VI підгрупа – регіони з середнім рівнем використання ІПР і високим рівнем можливостей його реалізації; VII підгрупа – регіони з високим рівнем ІПР і низьким рівнем можливостей його реалізації; VIII підгрупа – регіони з середнім рівнем використання ІПР і середніми можливостями його реалізації; IX підгрупа – регіони з високим рівнем використання ІПР і високим рівнем можливостей його реалізації.

Відповідно до наведеної типології обираються пріоритетні цілі становлення інноваційного потенціалу регіону за рахунок використання різного роду інструментів щодо формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу.

Для регіонів, що належать до I, II, III підгруп, доцільно обрати пріоритетні цілі, які допоможуть сформуванню ІПР, забезпечать ефективність використання й підвищення його в цих регіонах.

Для регіонів, що належать до IV, V, VI підгруп, слід обрати пріоритетні цілі, які дадуть змогу розвивати можливості реалізації ІПР, нарощувати його на основі використання наявних інноваційних ресурсів і розвивати його.

Для регіонів, що належать до VI, VIII, IX підгруп, пріоритетними є цілі, спрямовані на використання можливостей реалізації ІПР, нарощення його можливостей реалізації, збереження й підтримку ІПР.

Розглянемо детальніше пріоритетні напрямки становлення інноваційного потенціалу в кожній з трьох груп регіонів.

Для I, II, III груп регіонів з низьким, середнім і високим рівнем можливостей реалізації інноваційного потенціалу й низьким його рівнем використання – таких, як АРК Крим, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Херсонська,

Хмельницька, Черкаська, Чернігівська, Чернівецька області та м. Севастополь, – пріоритетною є мета регіональної політики становлення інноваційного потенціалу, формування інноваційного потенціалу регіону на основі забезпечення й підвищення ефективності використання його в майбутньому. Інноваційний потенціал у цій групі регіонів не розвинутий через відсутність інноваційної бази. Тому основними пріоритетами для них є формування нових умов творчої самореалізації вчених, підвищення попиту на результати наукових досліджень, оновлення обладнання відповідно до вимог науково-технічного прогресу, підвищення конкурентоспроможної продукції, формування єдиного інформаційного середовища, що дасть змогу зацікавленим особам (інвесторам, регіональним органам влади тощо) забезпечити доступ та одержати необхідну інформацію для розробки й реалізації інноваційних проектів і їх фінансової підтримки.

Важливим аспектом у цьому напрямку є з'ясування того, яким є рівень інноваційного потенціалу регіону, які можливості він має для розміщення нових об'єктів, що дозволяють сформувати інноваційний потенціал регіону, визначити оптимальну територіальну структуру наукового комплексу відповідно до спеціалізації регіону, потреб виробництва тощо.

Слід зазначити, що реалізація регіональної політики формування інноваційного потенціалу регіону вимагає суттєвої державної підтримки його розвитку за рахунок використання різного роду інструментів щодо стимулювання процесів формування його як такого.

Серед інструментів державного стимулювання процесів формування інноваційного потенціалу регіонів можна назвати такі: розробка програм підтримки регіонів із низьким рівнем використання інноваційного потенціалу, вироблення чіткого порядку фінансування й контролю за виконанням програм підтримки регіонів з низьким рівнем інноваційного потенціалу, забезпечення фінансової допомоги шляхом прямих державних інвестицій у реальні інвестиційні проекти та трансфертів з державного бюджету, встановлення спеціального режиму інноваційної діяльності для суб'єктів господарювання, що реалізують проекти в пріоритетних видах економічної діяльності регіону; застосування механізму кластеризації в період формування інноваційної системи регіону; реформування науково-дослідної й освітньої сфери регіону; упровадження міжнародних систем менеджменту якості в науково-дослідному та господарському комплексах регіонів; удосконалення грошово-кредитного сектора промислових регіонів у галузі науково-дослідної й інноваційної діяльності; становлення механізму державно-приватного партнерства; розвиток малого інноваційного підприємництва; розвиток передової інноваційно-інвестиційної інфраструктури промислових регіонів тощо.

Для IV, V, VI груп регіонів з низьким, середнім, високим рівнем можливостей реалізації інноваційного потенціалу й середнім рівнем його використання – таких, як Дніпропетровська, Донецька, Львівська області, – пріоритетним напрямком регіональної політики буде підвищення інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу регіону на основі використання наявних інноваційних ресурсів. Цього можна досягти шляхом здійснення

комплексу заходів, спрямованих на ефективне підвищення реалізації інноваційного потенціалу й резервів використання його в майбутньому.

Цього можна досягти шляхом використання методу комплексності, що полягає в здійсненні нарощення інноваційного потенціалу на основі виявлення, раціональної експлуатації інноваційного потенціалу й пошуку пріоритетних точок підвищення інноваційного потенціалу. Оскільки ця група регіонів характеризується низьким рівнем можливостей реалізації інноваційного потенціалу, то на регіональному рівні необхідно здійснити моніторинг інноваційних ресурсів, унаслідок чого будуть виявлені резерви, використання яких відіграватиме надзвичайно важливу роль у підвищенні розвитку інноваційного потенціалу регіону.

Для гарантування повноти підвищення відтворювального процесу інноваційного потенціалу в цій групі регіонів необхідно здійснити: організаційне і технічне забезпечення функціонуючих інноваційних підприємств відповідно до стандартів, прийнятих у межах ЄС; нарощення кадрового потенціалу інноваційної сфери регіону, зокрема створити умови для відновлення інтелектуальних кадрів, підвищити кваліфікацію й уміння тих керівників і спеціалістів, які беруть участь у процесах, що уможливають нарощення інноваційного потенціалу регіону, забезпечити зосередженість ресурсів на проведенні фундаментальних і прикладних досліджень за напрямками, у яких регіони мають значний науковий, технологічний і виробничий потенціали, зменшити дефіцит фінансів на розвиток інноваційних видів діяльності й підвищення системи банківського кредитування інновацій, розвиток інноваційної інфраструктури; створення умов для переорієнтації інвестиційних потоків у наукоємні сфери виробництва, упровадження та розвитку ринкових механізмів підтримки нових технологій, розширення участі малого й середнього бізнесу, розвиток інноваційного підприємництва. Досягти цього можна за рахунок збереження наявних тенденцій розвитку професійної підготовки кадрів, участі в міжнародному науково-дослідному обміні, розвитку інформаційної-телекомунікаційної інфраструктури, збереження пільгового кредитування інвестицій в інноваційні процеси.

Для VII, VIII, IX груп регіонів з низьким, середнім і високим рівнем можливостей реалізації інноваційного потенціалу й високим рівнем його використання – таких, як м. Київ і Харківська область, – пріоритетним напрямком регіональної політики будуть збереження й підтримка з боку органів регіонального управління наявного стану розвитку інноваційного потенціалу та пошук шляхів удосконалення його використання в майбутньому. Досягнення цієї мети можливе в умовах захоплення конкурентної позиції за рахунок принципово нових технологій використання інноваційних ресурсів і надання інноваційних послуг. Цього можна досягти за допомогою високої компетентності та мобільності наукових кадрів, створення умов, які б стимулювали науково-дослідну діяльність, забезпечення пріоритетного розвитку матеріально-технічної бази, створення винаходів світового рівня й прискорення впровадження результатів у виробництво, посилення та підтримки взаємодії науки з виробництвом, забезпечення

доступу до глобальних інформаційних мереж і ресурсів, підтримки фінансової самостійності й інноваційної безпеки регіону.

Цей тип політики повинен забезпечувати підтримку високого рівня інноваційного потенціалу регіону й створення нових передумов для його підвищення. Він передбачає спрямування зусиль на підтримку збалансованого, диверсифікованого розвитку економіки регіону, підвищення ролі фінансово-кредитних механізмів, розширення відтворювальних процесів у регіоні.

Крім того, така політика передбачає створення інноваційної моделі розвитку, яка б забезпечувала формування й розвиток бази інноваційних знань (економіки знань) та їх використання з метою зростання валового регіонального продукту, а завдяки цьому – підвищення інноваційного потенціалу регіонів країни. Важливе значення при цьому належить створенню адекватної інфраструктури інноваційного розвитку регіонів, зокрема розвиток малого інноваційного бізнесу через стимулювання розвитку діючих та створення нових форм організації науково-дослідних, матеріально-технічних, науково-виробничих циклів: бізнес-центрів, інноваційних бізнес-інкубаторів, венчурних фірм, технопарків на базі провідних навчальних закладів.

Серед інструментів державного стимулювання процесів підтримки інноваційного потенціалу регіонів можна виокремити такі: пільгове оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності, здешевлення позикових коштів для підприємств, які реалізують інноваційну продукцію, цільове фінансування й бюджетне субсидування інноваційних проектів тощо.

Таким чином, вибір пріоритетних цілей та інструментів формування регулювання регіональної політики становлення інноваційного потенціалу для кожної групи регіонів дасть можливість регіонам України вийти зі складного становища, стабілізувати й активізувати їх розвиток на основі поліпшення використання інноваційного потенціалу.

Для ефективного застосування механізму формування, розвитку та підтримки використання інноваційного потенціалу регіону на практиці вважаємо доцільним деталізувати процеси формування розвитку інституційних засад становлення інноваційного потенціалу в регіоні.

Підсумовуючи основні економічні процеси в Україні за останнє десятиріччя, можна сказати, що як на державному рівні управління, так і на регіональному відбулося усвідомлення потреби в інноваційному шляху розвитку з метою ефективного зростання економіки. Так, прийняті закони про інноваційну діяльність, про спеціальний режим інвестиційної й інноваційної діяльності технологічних парків, в окремих регіонах створені умови для стимулювання інноваційної діяльності в пріоритетних секторах господарського комплексу. Проте ще недостатньо уваги приділено формуванню й розвитку інноваційної інфраструктури на регіональному рівні.

Недоліками формування та розвитку сучасної інноваційної інфраструктури регіонів є:

– безсистемність і непослідовність у формуванні й розвитку регіональної інноваційної інфраструктури;

– недостатня нормативно-правова урегульованість питань розвитку інноваційної інфраструктури регіону; відсутність державної й регіональної підтримки створення та розвитку інституцій інноваційної інфраструктури;

– низький рівень фінансування всіх елементів інноваційної інфраструктури регіону; відсутність постійно доступної систематизованої інформації про завершення розробки новітніх технологій у регіонах держави.

Вирішення зазначених проблем вимагає вдосконалення формування інноваційної інфраструктури розвитку регіонів держави, ключовим орієнтиром якого має стати забезпечення рівних можливостей для кожного з них з урахуванням їхніх потреб і потенціалу. Йдеться про формування й розвиток адекватної інноваційної інфраструктури регіонів, виявлення тих елементів, які впливають на формування та розвиток інноваційного потенціалу.

Тому на регіональному рівні для створення й розвитку місцевих інноваційних інститутів необхідна активна участь у цьому процесі регіональних органів влади. Діяльність регіональних органів влади щодо розвитку інноваційної інфраструктури, на наш погляд, повинна здійснюватись у напрямку побудови інституційних засад становлення інноваційного потенціалу в регіоні.

Під інноваційною інфраструктурою регіону розуміємо сукупність спеціальних інноваційних інститутів і мереж, які взаємопов'язані між собою й забезпечують розвиток і підтримку всіх стадій інноваційного процесу в регіоні з метою підвищення його інноваційного потенціалу. Для постійного вдосконалення інноваційної інфраструктури необхідно здійснювати фінансування її формування й розвитку, створення нових елементів інфраструктури. Фінансувати інноваційну інфраструктуру можуть як комерційні організації, так і державні органи влади й громадські організації. У кожного з них є свої мотиви фінансування. Під мотивами фінансування інноваційної інфраструктури ми розуміємо групу внутрішніх і зовнішніх факторів, спрямованих на досягнення максимального ефекту (економічного, соціального, політичного) за рахунок оптимізації інноваційної інфраструктури регіону.

Основні елементи розвитку регіональної інноваційної інфраструктури, їх функції та мотиви фінансування, подані в табл. 1, свідчать про можливість формування конкурентних переваг регіону, які сприяють розвитку його інноваційного потенціалу. Формування й розвиток інноваційної інфраструктури в регіоні повинні базуватись на таких принципах: адекватність інфраструктури рівню розвитку регіону, відповідність реальним потребам, раціональне територіальне розміщення, функціональна концентрація на гострих проблемах інноваційної діяльності, доступність послуг для підприємців (територіальна, інформаційна, вартісна), залучення державних і недержавних ресурсів. Метою зазначених принципів є подальше й повніше фінансове забезпечення функціонування об'єктів інноваційної інфраструктури в регіонах держави, які створюватимуть кращі умови життя населення, впливатимуть на розвиток інноваційної діяльності в

регіоні, сприятимуть активному розвитку інноваційного підприємництва, створенню додаткових робочих місць, розширенню асортименту інноваційної продукції та поліпшенню якості послуг.

Таблиця 1

Елементи розвитку регіональної політики становлення інститутів інноваційної інфраструктури

Вид елементу інфраструктури	Функції	Мотиви фінансування інноваційної інфраструктури
<p>Виробничо-технологічні структури (технопарки, наукові парки, інноваційно-технологічні центри, бізнес-інкубатори, інноваційно-технологічні й інжинірингові фірми, фірми, що виготовлять імпорто-заміщувальну продукцію)</p>	<p>Створення й комерційне освоєння результатів фундаментальних і науково-прикладних досліджень, підтримка малих науково-дослідних і дослідно-виробничих підприємств у сфері інноваційних технологій</p>	<p><i>Державні органи влади:</i> – збільшення внеску малого й середнього бізнесу у створення ВВП, прискорення дифузії нововведень, зростання інноваційного потенціалу регіонів держави; – розвиток первинного ринку праці за рахунок створення нових робочих місць для висококваліфікованих фахівців інноваційних закладів інфраструктури; – залучення інвестора для вкладення коштів у виробництво інноваційної продукції й розбудову інноваційної інфраструктури регіону</p>
<p>Юридичні (податкові) консультанти</p> <p>Аналітичні центри інноваційного ринку, регіональні центри</p>	<p>Управління ризиком недосконалості договірних відносин, законодавства, системи нормативного регулювання ринку та ризиком її раптової зміни</p> <p>Збір та узагальнення інформації, необхідної для прийняття</p>	<p><i>Комерційні структури:</i> – створення належної інфраструктури для майбутнього безперешкодного здійснення власних інноваційних проектів у регіонах; – зменшення витрат на виробництво високотехнологічної продукції та збільшення обсягу дотацій і субсидій з державного бюджету на здійснення інноваційної діяльності підприємствам, що здійснюють НДДКР; – звільнення від оподаткування тієї частини прибутку, що надходить від приватних підприємств до державних структур; забезпечення цільовими безоплатними субсидіями приватних підприємств, що освоюють нові технології; – набуття певних привілеїв кредитної, податкової, амортизаційної та митної політики; – сприяння фінансуванню екологічно безпечних інноваційних товарів чи послуг і просування їх на ринок</p>

Вид елементу інфраструктури	Функції	Мотиви фінансування інноваційної інфраструктури
		<i>Громадські організації:</i> – можливості більшого контролю громадськості за інноваційними процесами в регіоні; – збільшення соціального захисту населення й підвищення якості життя за рахунок інноваційного розвитку регіону; – покращення раціонального природокористування за рахунок використання інновацій та інноваційних технологій
Організації з підготовки й перепідготовки кадрів у сфері технологічного менеджменту (поява нової категорії фахівців з комерціалізації результатів НДДКР)	Підготовка фахівців з інноваційної спеціалізації	
Фінансові структури (бюджетні, позабюджетні)	Корпоративний венчуринг, страхові фонди, ФПГ, банки кредитно-гарантійні	Виконання функції інноваційного банку за високоризиковими інноваційними проектами. Також управління вторинними ризиками шляхом продажу зобов'язань з відшкодування можливих збитків

Контроль і моніторинг за розвитком інноваційної інфраструктури регіонів повинні здійснювати безпосередньо органи регіональної влади, які мають бути головними суб'єктами цього процесу.

У цілому становлення регіональних інноваційних інститутів повинно відбуватися за рахунок здійснення таких заходів:

1. Створення пільгового кредитування для інноваційних інститутів і суб'єктів регіональної економіки та звільнення від оподаткування прибутків банків, отриманих у результаті фінансування інноваційних проектів.

2. Формування безпосередньо самих регіональних інноваційних інститутів (кредитно-гарантійних організацій, інноваційних фондів, інноваційних банків) з участю місцевих органів влади у випадку відсутності перших у регіоні. Це особливо важливо для інноваційних фондів, оскільки вкладення в них мають добровільний характер, тому публічний контроль над інноваційними інститутами й можливе гарантування повернення частини вкладень у них з боку регіональної влади надади б їм надійності та привабливості для потенційних інвесторів.

3. У регіоні повинні бути створені сильні регіональні інформаційні агентства (віртуальні біржі). Їх завдання – збір, аналіз і публікація інформації про регіональні підприємства, створення системи рейтингової оцінки інноваційної привабливості місцевих об'єктів та інноваційного потенціалу

регіону загалом. Інформаційне агентство покликане інформувати населення про діяльність і переваги інноваційних інститутів з метою залучення до них вільних грошових коштів.

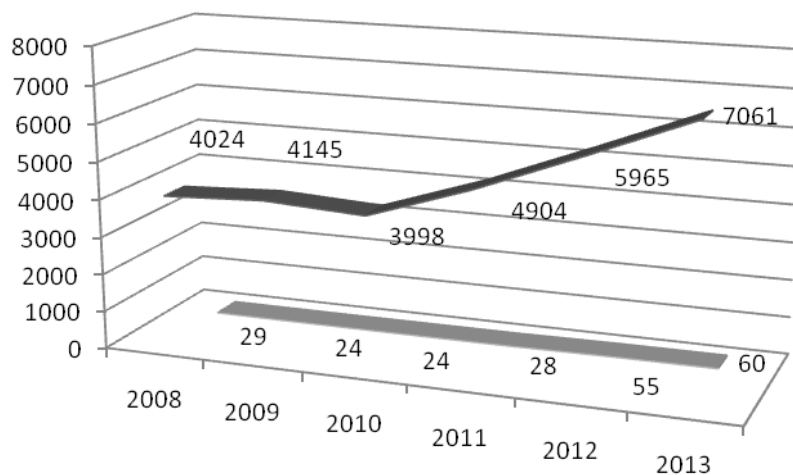
4. Поглиблення інтеграції наукових та освітніх установ, стимулювання створення «академічного інноваційного поясу» навколо НАНУ та її регіональних центрів, який має складатися з підприємств, що впроваджують наукові розробки у виробництво.

5. Внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України, що регламентують інноваційну й інвестиційну діяльність, прийняття законів про інноваційні ринки та біржі інновацій, про трансфер технологій, про основні засади формування й регулювання ринку венчурного капіталу в регіонах держави, про інтелектуальну власність і розвиток технопарків.

На сьогоднішній день єдиним способом реалізації накопиченого інноваційного потенціалу в промисловому регіоні є активізація малого науково-дослідного сектора. Споживаючи від 2 до 5 % загального обсягу фінансування в науково-технічній сфері, підприємства малого наукоємного бізнесу створюють до 50 % крупних нововведень і є ліцензіарами майже 50 % інновацій на світовому ринку.

Механізм регіональної підтримки малого науково-дослідного підприємства будується на основі таких інструментів: державне надання підтримки пріоритетним і перспективним інноваційним проектам у вигляді держкоштів і субсидування процентних ставок за кредитом 2/3; державна допомога в складанні бізнес-планів на надання держпідтримки; податкові канікули на час реалізації проекту (2–3 роки); пошук партнерів та інвесторів проекту за участю Торгівельно-промислової палати (центр субконтрактації, центр маркетингу); державна порука при реалізації проекту перед зовнішніми інвесторами; митні пільги на ввезення високотехнічного устаткування й ін. Окрім цього, малі науково-дослідні організації можуть звернутися по допомогу у створенні у регіоні «Фонд сприяння розвитку малих форм підприємств в науково-технічній сфері» (венчурний фонд). Промисловий регіон володіє також можливістю вирощувати й консультувати малі підприємства в науковій сфері на базі регіонального бізнес-центру, надаючи широкий спектр послуг щодо створення малого підприємства.

Слід більш повно підійти до питання взаємодії малого науково-дослідного підприємства й крупних підприємств регіональної економічної системи. На погляд автора, слід провести політику інвентаризації крупних підприємств на наявність незавантажених потужностей і неефективно використовуваних площ крупних підприємств. Надалі на цих площах за допомогою державної влади слід розвивати малий бізнес шляхом кластеризації його на проривних напрямках і галузевій спрямованості. Слід також створити Наглядову Раду підтримки малого науково-дослідного підприємства промислового регіону. Особливу підтримку необхідно забезпечити малим науково-дослідним підприємствам, що займаються питаннями розвитку біо-, нанотехнологій та освоюють інновації в рамках затверджених регіональних «критичних технологій».

■ Кількість малих підприємств ■ Число інноваційно-активних підприємств

Рис. 3. Динаміка зростання кількості інноваційно-активних підприємств по відношенню до малих підприємств Дніпропетровського регіону

На сьогоднішній день найбільш передова інноваційна інфраструктура промислового регіону представлена таким чином: центр трансферу технологій; система бізнес-інкубаторів; регіональний центр бенчмаркетинга; науково-технологічний парк ДВНЗ «Дніпропетровський технічний університет»; інформаційно-ресурсний центр підтримки інновацій у промисловості.

Водночас існує необхідність розвитку такої інноваційно-інвестиційної інфраструктури: регіональний венчурний фонд, центр промислового дизайну, промисловий фонд розвитку, біо-, наноцентр, регіональний інноваційно-інвестиційний центр.

Доведено, що основним шляхом розвитку інноваційної системи регіонів є переважно розвиток власної інноваційної інфраструктури. На досягнення бажаного темпу (визначається рівнем інноваційної інфраструктури) зростання добробуту України потрібно на порядок менше інвестицій, ніж на зміну абсолютного рівня добробуту України до рівня передових країн. У проведеному аналізі було відзначено згубний вплив застосування зарубіжної інноваційної інфраструктури. При такому шляху розвитку витрати суспільства істотно вищі й результати розвитку, зрештою, можуть бути не ефективні. Крім того, позбавляються попиту, а отже, й розвитку вітчизняні науково-дослідні та проектно-технологічні служби. Тому шлях до економічного, екологічного й соціального добробуту країни (регіонів) лежить через випереджаюче формування в країні конкурентоздатної інноваційної інфраструктури.

Створення таких зон має відбуватися переважно за галузевим принципом розподілу (біо-, нанотехнології, машинобудування, хімічне виробництво, ресурсозберігаючі технології тощо). При цьому слід зазначити, що в рамках державно-приватного партнерства реалізується великомасштабний проект «біопарк», спрямований на створення в Томаківському мікрорайоні виробництва кормових білково-вітамінних добавок (50 % обсягів внутрішнього ринку країни). Надалі диверсифікація цього виробництва дозволить виробляти біопаливо для потреб сільського господарства.

Отже, питання подальшого вдосконалення й розвитку інноваційної інфраструктури регіону завжди потребуватимуть оновлення підходів та інструментів у зв'язку з постійним розвитком інноваційного ринку.

Висновки. Визначено, що перехід процесу розвитку інноваційного потенціалу регіону на якісно новий рівень передбачає необхідність формування регіональної політики становлення інноваційного потенціалу з метою вибору для кожної з груп регіонів (з низьким, середнім і високим рівнями інноваційного потенціалу) найефективніших інструментів та заходів, що дозволять максимально використовувати інноваційний потенціал регіонів України. При розробці регіональної політики становлення інноваційного потенціалу, що повинна передбачати систему кількісних і якісних характеристик перспективного стану розвитку регіону, доцільно застосувати метод структуризації, який дозволить забезпечити розвиток інноваційного потенціалу регіону й усунути значні міжрегіональні асиметрії в рівнях інноваційного потенціалу шляхом ефективного використання ресурсів регіону.

Обґрунтовано принципову схему створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації регіональної екологічної політики. Керівники регіонального органу управління, використовуючи інформацію з численних джерел, приймають рішення, спираючись не тільки на свій досвід та інтуїцію, а й використовуючи діалог з відповідною комп'ютерною моделлю підтримки прийняття рішень. При цьому також можуть використовуватися моделі діагностики (що виявляють симптоми регіональних проблем, які можуть виникнути в найближчому майбутньому, якщо своєчасно не вжити заходів з виправлення ситуації) та інформаційно-довідкові моделі (допоміжні джерела інформації при розв'язанні різноманітних поточних задач у процесі діяльності органу регіонального управління).

Література:

1. Бутко М. П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці / Микола Петрович Бутко. – К. : Знання України, 2005. – 476 с.

2. Брунелло Е. Аналіз перспектив України на міжнародному ринку торгівлі квотами на викиди парникових газів / Ентоні Брунелло, Борис Костюківський. – Україна, 2001. – 98 с.

3. Берегой Т. А. Агентство регіонального розвитку як механізм управління розвитком регіону на засадах демократичного врядування : автореф. дис. канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 «Механізми державного управління» / Тетяна Анатоліївна Берегой ; ОРІДУ НАДУ. – О., 2008. – 20 с.

4. Бандур С. І. Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика / Семен Іванович Бандур, Тетяна Анатоліївна Заяць, Ірина Василівна Терон. – К. : РВПС України, 2002. – 250 с.
5. Беленький П. Теоретико-методологічні засади регіонального розвитку економіки України / П. Беленький, О. Другов // Регіональна економіка : науково-практичний журнал. – 2006. – № 4 (42). – С. 7–12.
6. Бутко М. П. Методологічні аспекти трансформації регіональних структур економіки в перехідний період / М. П. Бутко // Труды Одесского политехнического университета. – 2002. – Вып. 2 (18). – С. 1–4.
7. Буркинський Б. В. Екологізація політики регіонального розвитку / Борис Владимирович Буркинський, Наталья Григорьевна Ковалева. – Одесса : Інститут проблем ринка и економіко-екологічних дослідвань НАН України, 2000. – 328 с.
8. Комірна В. В. Модель змістового наповнення поняття “регіон” / В.В. Комірна // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 12. – С. 63 – 66.
9. Комірна В. В. Міжрегіональна інтеграція та піднесення ролі регіонів в Україні / В. В. Комірна // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 14. – С. 48 – 52.

Abstract

Komirna V.V. Ganzhela I.P.

Diversification innovative-investment regional activities as key element of socially-economic development of spatial system

To ensure the sustainable development of the regions of Ukraine in general and their innovation potential of becoming particularly critical issue is the development of new methods of formation and development of this potential , which should meet the objective of social and economic changes at this stage , and to direct their action to overcome disparities innovative development regions.